איתיביה רבא לרב נחמן ובעל לאו בכלל בריות הוא [א]והתנן נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש הן ויפר לה לעולם (א) אימא לך שאני הכא דמוכחא מלתא דעל היתרא קאסרה נפשה: יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה: ולא קתני ובמעשר עני והתניא [ב]בברייתא ובמעשר עני [ג]אמר רב יוסף ל"ק הא רבי אליעזר הא רבנן דתנן [ד]ר"א אומר אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי וחכ"א

רש"י

איתיביה רבא לרב נחמן. דאמר בעל לאו בכלל בריות הוא: **ותהא נטולה מן היהודים.** לכשתתגרש אסורה לינשא דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא אהנה (ב) מתשמישו דהיינו דומיא דהנאת תשמישך עלי וכדרב דאמר כל כי האי גוונא חייל נדרא. והשתא מיהדר לאיתויי תיובתא דרב נחמן אי אמרת בשלמא בעל בכלל בריות הוא אהכי יפר חלקו דכי אמרה נטולה אני מן היהודים הוי בעל בכלל ואיתסר ליה מתשמיש והוו להו דברים שבינו לבינה ואהכי יפר כל זמן שהיא ברשותו ולכי נפקא מיניה חיילא נדרא כשאר דברים שבינו לבינה היינו דקתני ותהא נטולה מן היהודים לכשתצא מרשותו של זה שאינה יכולה לינשא לאחרים: **אלא אי אמרת דבעל לא הוי בכלל בריות.** ותפשוט דכי אמרה ונטולה אני מן היהודים דלא הוי בעל בכלל (ג) משום דאמרינן נדרי עינוי נפש הוא הואיל ולכשתתגרש או תתאלמן לא תוכל להנשא לכל אדם אהכי קרי ליה מהשתא עינוי נפש אע"ג דהשתא כל זמן שהיא תחתיו אינו עינוי נפש דידה והואיל ועינוי נפש הינון אמאי יפר חלקו כשתצא מתחתיו אל הנדר ויפר לה לעולם כשאר נדרי עינוי נפש אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא ובנדרים שבינו לבינה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא הוה אמינא דתשמיש עינוי נפש הוא ודלא כרב נחמן דאמר לעיל דתשמיש דברים שבינו לבינה הוא אליבא דר' יוסי: **שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה נפשה.** כלומר אבעל קאסרה נפשה משום דלדידיה היא דמשתריא אבל לשאר עלמא לא אצטריכא למידר דלא קא משתריא (ד) בהכי דאשת איש היא: **והתניא בברייתא.** בהך פירקין דבמעשר עני מלי לאיתהנויי: **ר' אליעזר אומר.** הלוקח פירות מעם הארץ בשנה השלישית ובא לו להפריש מעשר עני אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני דלמעשר ראשון ליכא למיחש דליתי לוי ליה דלא יהביה עם הארץ וליתיב ליה ולתרומה ליכא למיחש דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה דאית בה עון מיתה ומעשר שני ליכא בשנה השלישית אבל בתרומת מעשר מחייב דלא למדו בה עון מיתה אלא (ה) מהיקשא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה מש"ה לא ליית ע"ה [להיקשא] ולא מפריש ממנה תרומת מעשר ועל (אותו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו שם מעשר:

וחכ"א

ר"ן

דנודר מיורדי הים לאמר שלשים ויש כאן אדם שבשעת נדרו הוא מיורדי הים ולאחר מכן קודם שלשים יום נעשה מיושבי יבשה דתלי ליה האי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא ולדידן דקי"ל כר' עקיבא אסור בו כיון שהיה מיורדי הים בשעת נדרו וכדכתיבנא הא ירושלמי בהלכות הרמב"ן ז"ל בפרק ארבעה נדרים וכדכתיבנא לה נמי לעיל (דף ל.) וכיון דתלי ליה להאי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא מיניה דכי היכי דבאותן שהיו בשעת נדרו יורדי הים ואח"כ נעשו יושבי יבשה אסור לר' עקיבא ומותר לרבי ישמעאל הכי נמי כי הוי איפכא דהיינו באותן בני אדם שהיו בשעת נדרו יושבי יבשה ולאחר מכן נעשו יורדי הים אסור לר' ישמעאל ומותר לר"ע ולפום האי פירושא דפרשי' לא אתי האי ירושלמי כגמרא דילן דהא הכא מסקינן דנהי דבעל לאו בכלל בריות בשעה שנדרה אפי' הכי כשנתגרשה אסורה בו מפני שחזר להיות בכלל בריות אלמא לאו בתר אמירה בלחוד אזלינן. וכי תימא רב נחמן מוקי לה למתני' כר' ישמעאל דאזיל בתר שעה שהנדר חל בה ומש"ה קתני דנתגרשה אסורה ליהנות מבעלה ליתא דהא סתם לן תנא בהאי פירקא כר"ע דתנן לקמן [פח:] אמרה הריני נזירה לאחר ל' יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אין יכול להפר אלא ודאי כי קתני דנתגרשה אסורה לבעלה אפילו רבי עקיבא מודה בה הלכך להאי פירושא גמרא דילן לא אתי כירושלמי. ונראה לי דליכא למיסמך בהא אגמרא דבני מערבא כיון דגמרא דילן פליגא עלה דלפום גמרין אסור בין בבני אדם שהיו בכלל לשונו בשעת הנדר בין בבני אדם שהיו בכלל לשונו לאחר מכן וסבריה דר' עקיבא לא קשיא אהא מלתא כלל משום דהא מילתא תליא בלשון בני אדם ובגמרא דילן סברינן דבכלל לשון בני אדם כולהו בכלל ור"ע במילתיה בתר דרשא דקראי דייק ליה הכי דלא שייך התם לשון בני אדם כלל ובירושלמי לא סברי הכי אלא סברי דהנודר מיורדי הים ודאי להנהו דהוו יורדי הים בשעת עיקר נדרו קא מכוין ומש"ה לית ליה למידק אלא לידע איזו שעה הוא עיקר נדרו אם שעת האמירה או שעת החלות ומש"ה אמרינן התם דתלי בפלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא. האי הוא פירושא דירושלמי ומאן דלא מפרש ליה הכי לא סבר ליה מידי. ובגמרא דילן סברינן דלא תליא בהא מלתא כלל אלא בלשון בני אדם שכולן בכלל וברייתא דמייתינן בפ"ק דב"ב דייקא נמי הכי דתניא התם (דף ח.) המודר הנאה מאנשי העיר ובא אדם אחד ונשתהא עמהם כל ששהא שם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו בא לעיר אחר שנדר אסור בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל סתם בפ"ט מהלכות נדרים (הלכה יז) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא ללמוד ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאינן בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא ליתיה בגמרא דילן אבל לא לסמוך על הירושלמי בהלכותיה ובטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר פשיטא ליה מלשון בני אדם בגמרא דילן אבל דנזיל אף בתר אמירה מפיק מדר"ע: **איתיביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הנאת תשמישו עליה ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא איהו לא הוי בכלל איסור: **שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קא אסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנאת תשמיש ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דאהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר ככר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הנאת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נסחי דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש הוא ליפר לה לעולם וה"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים בעלה בכלל איכא לפרושי דכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה שבאה לאסור תשמיש בעלה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלבד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהוו דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [עט:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל א"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמרה דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמיש אלא ע"כ נטולה אני מהנאת פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עינוי נפש אינון ויפר לה לעולם דהא אסיקנא בריש פירקין [שם] דמפר בין לעצמו בין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמרה אבל אי זכין להו בעל מותרת בהן דא"כ אמאי יפר חלקו ומפרקינן שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קאסרה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיש משמע ולאו הנאת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות הכא הוי משום דמוכחא מילתא דאהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם צריך (לפרוס תרומת מעשר) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה

מעכבו

מוסף רש"י

נטולה אני מן היהודים. מודרת אני מהם מתשמיש שלא יהנה שום יהודי ממנה (לעיל פא:). **אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי.** דאמרינן (סוטה מח.) דיוחנן כהן גדול שלח בכל גבול ישראל וראה את עמי הארץ חשודין על המעשרות חוץ מתרומה גדולה, אמר להן לישראל בני כשם שבתרומה במיתה כך הטבל במיתה, עמד ותיקן הלוקח מעם הארץ יפריש כל המעשרות ומעכבן לעצמו ואוכל, מעשר ראשון שהרי מותר לזרים, ומעשר שני אוכלו בירושלים, ואם שנת מעשר עני הוא נחלקו ר' אליעזר וחכמים, וקאמר ר"א דלא מיבעי אפרושי מספק דלא צריך, אלא אפילו לקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של פירות זה יהא בצפונו או בדרומו נמי לא צריך (מכות טז:).

◆

תוספות

ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא. כי נדרה נטולה אני מן היהודים פירוש מתשמיש היהודים משאר יהודים קאמרה ואמאי צריך להפר חלקו והא לא אסרה נפשה אלא משאר יהודים: **שאני הכא דמוכחא מילתא.** שמתכוונת לאסור עצמה מתשמיש המותר לה דהיינו תשמיש הבעל ולכך צריך להפר חלקו ואית ספרים דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נטולה אני מן היהודים לאו תשמיש קאמרה שהרי אסורה בתשמיש בלא נדרה אלא ה"ק נטולה הנאתי מפירות היהודים שלא אהנה מהם אף כי לא יהא שלהם וא"כ הוי עינוי נפש דהא אמרינן (לעיל דף פג:) כשאין פרנסתו אלא ממנו יפר דהא ליכא למימר דאמרה קונם נהנה מן הבריות דוקא בעודו שלהם אבל ממה שיקח הבעל מהם תהנה א"כ אמאי יפר בעודה תחתיו אפי' בינו לבינה לא הוי כיון שיכול הבעל להביא ממקום שירצה הר"ר יונה כ"ע ויפר לה לעולם אף אחר שיגרשנה ואמאי תהא נטולה מן היהודים אלא לאו בעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה והוי בינו לבינה ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא דהמורה אסרה וכי נמי בעל לאו בכלל בריות בעלמא הכא הוי בכלל בריות והכי משמע לשון נטולה מבעל ומהשאר יהודים וקשה לפי סברת המקשה תקשה כמו כן מאי תהא משמשתו דקתני כיון דלאו מתשמיש נדרה ושמא ה"ק יפר ותעמוד תחתיו דלא תנא וקאי אמשנה ראשונה דאמר תנא: **אין אדם צריך לקרות.** אפי' שם דלהפרשה כלל למעשר עני של דמאי:

מסורת הש"ס

א) לקמן צ: [לעיל פא:], ב) [תוספתא פ"ו], ג) [מכות טז: ע"ש], ד) דמאי פ"ד משנה ג מכות טז:.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לעולם שאני הכא כצ"ל ותיבת אימא לך נמחק: (ב) רש"י ד"ה ותהא וכו' מתשמישן דהיינו וכו' והוות לה דברים שבינו וכו' והיינו דקתני: (ג) ד"ה אלא אי אמרת וכו' דלא הוי בעל בכלל וא"כ בע"כ יפר חלקו דקתני היינו לאחר שתתגרש משום דאמרינן וכו' הואיל דלכשתתגרש וכו' וכשתצא מתחתיו וכו' ומאן דפריך הכי סבירא ליה וכו' דאמר לעיל. נ"ב תחלת דף פג: (ד) ד"ה שאני וכו' קא משתריא להו דאשת איש: (ה) ד"ה רבי אליעזר וכו' אלא מהיקשא. נ"ב ובריש מסכת דמאי פירש הר"ב ברטנורה משום דתמיה אי פוטרת כל הכרי ע"כ מפריש ע"ה תרומה גדולה ולא תרומת מעשר:

◆

פירוש הרא"ש

שאני הכא דמוכחא מילתא כו'. דבעלמא לא הוי בעל בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דהוי בכלל יהודים שאינה צריכה לאסור עצמה אלא ממי שהיא מותרת לו וי"ג ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש אינון וייפר לעולם וה"פ דאי בעל לא הוי בכלל בריות א"כ נטולה אני מן היהודים לאו לענין תשמיש קאמרה דבלאו הכי אסורה להם אלא לענין הנאה קאמרה שאסרה הנאת עולם עליה והוו נדרי עינוי נפש וייפר לעולם ואמאי קאמר ותהא נטולה מן היהודים ואע"ג דאמרינן כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קונם שאני נהנה לבריות ומותרת בפירותיהן כדפי' לעיל אבל נטולה אני מן היהודים משמע מפירותיהן הלכך אסורה להם אף אם ימכרום לאחרים ומשמשתו לא קשיא ליה דה"ק יפר חלקו שתהא מותרת ליהנות מן היהודים בעודה תחתיו ותעמוד אצלו ותשמשנו: ומשני **שאני הכא דמוכחא מילתא.** כלומר דמשמע לישנא דנטולה אני מן היהודים דמתשמיש קאמרה ובעל הוה בכלל דאהיתרא קאסרה נפשה וליסנא קמא מרווח ופשוט יותר אלא דאפשר דקשה להו משום דליכא למימר דלעולם בעל לאו בכלל בריות הוא והאי לצריך להפר חלקו כדר"ג דלעיל גבי הסים שלא אליא מעתך וה"נ לפום ריהטא דעלמא בעל בכלל בריות הוא ולכך נדתקו לעשות נירפא אחרת: **אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי.** הלוקח תבואה מע"ה צריך להפריש מעשר ראשון ומעשר שני מספק אבל מעשר עני אין צריך:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones

Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com